

К. В. Громовенко, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри морського та міжнародного права
Міжнародного гуманітарного університету

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОФСІЛОК: ВНЕСОК МОП ТА ООН

Стаття присвячена аналізу ролі міжнародних організацій у формуванні правового статусу профспілок, зокрема внеску Міжнародної організації праці та Організації Об'єднаних Націй. Профспілкові права є невід'ємною складовою системи міжнародного захисту прав людини та спрямовані на забезпечення свободи асоціації, колективних переговорів та соціального діалогу.

МОП відіграє центральну роль у формуванні правового статусу профспілок, сприяючи їхньому розвитку та захисту прав працівників у всьому світі. МОП відіграє ключову роль у створенні міжнародних трудових стандартів, які закріплюють основні принципи діяльності профспілок, зокрема Конвенції № 87 та № 98, що гарантують свободу об'єднання та право на колективні переговори. Водночас ООН сприяє розвитку профспілкових прав через свої основоположні документи, зокрема Загальну декларацію прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, що визнають значення профспілок у захисті прав працівників.

Розглянуто механізми моніторингу та контролю за дотриманням профспілкових прав, включаючи діяльність Комітету з питань свободи об'єднання МОП та органів ООН, які займаються трудовими правами. Судова практика міжнародних інституцій демонструє, що правовий статус профспілок еволюціонує під впливом міжнародних стандартів, зокрема завдяки рішенням МОП щодо випадків порушення свободи об'єднання в різних країнах.

Аналіз міжнародно-правових норм та практики їх застосування свідчить про значну роль МОП та ООН у забезпеченні правового статусу профспілок. Завдяки їх діяльності підвищується рівень соціального захисту працівників, сприяючи стабільному розвитку трудових відносин у світі.

Зроблено висновки, що МОП та ООН, відіграють важливу роль у формуванні міжнародно-правового статусу профспілок, а їхня діяльність спрямована на розробку нормативної бази, моніторинг виконання міжнародних стандартів та сприяння забезпеченню прав працівників на свободу асоціації та колективні переговори. Вплив цих організацій сприяє зміцненню профспілкового руху та підвищенню рівня соціального захисту працівників у всьому світі.

Ключові слова: міжнародно-правовий статус, профспілка, Міжнародна організація праці, Організація Об'єднаних Націй, свобода асоціації, міжнародні трудові стандарти, захист прав працівників.

K. V. Hromovenko The role of international organizations in the formation of the legal status of trade unions: the contribution of the ILO and the UN

The article is dedicated to analyzing the role of international organizations in shaping the legal status of trade unions, with a particular focus on the contributions of the International Labour Organization (ILO) and the United Nations (UN). Trade union rights are an integral part of the international human rights protection system and are aimed at ensuring freedom of association, collective bargaining, and social dialogue.

The ILO plays a central role in shaping the legal status of trade unions, supporting their development and the protection of workers' rights worldwide. The ILO is key to creating international labor standards that enshrine the fundamental principles of trade union activities, such as Conventions No. 87 and No. 98, which guarantee freedom of association and the right to engage in collective bargaining. At the same time, the UN promotes the development of trade union rights through its foundational documents, particularly the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights, both recognizing the significance of trade unions in defending workers' rights.

The article examines monitoring and enforcement mechanisms for ensuring the protection of trade union rights, including the activities of the ILO's Committee on Freedom of Association and UN bodies focused on labor rights. The judicial practices of international institutions demonstrate that the legal status of trade unions evolves under the influence of international standards, particularly through ILO rulings on violations of freedom of association in various countries.

An analysis of international legal norms and their application reveals the significant role of the ILO and the UN in ensuring the legal status of trade unions. Through their activities, the level of social protection for workers is enhanced, contributing to the stable development of labor relations globally.

The article concludes that the ILO and the UN play an important role in shaping the international legal status of trade unions, and their work is focused on developing normative frameworks, monitoring compliance with international standards, and promoting the protection of workers' rights to freedom of association and collective bargaining.

Key words: international legal status, trade union, International Labor Organization, United Nations, freedom of association, international labor standards, protection of workers' rights.

Постановка проблеми. Міжнародні організації відіграють ключову роль у формуванні правового статусу профспілок, сприяючи захисту трудових прав та забезпеченню свобод профспілкової діяльності. Одними з основних суб'єктів у цьому процесі є Міжнародна організація праці (МОП) та Організація Об'єднаних Націй (ООН), які розробляють міжнародно-правові норми та сприяють їх імплементації в національні правові системи.

МОП формує стандарти трудового права, які забезпечують захист свободи асоціації, права на колективні переговори та боротьбу з дискримінацією профспілкової діяльності. Водночас ООН, через свої структури та документи, закріплює міжнародно-правові гарантії діяльності профспілок у загальному контексті прав людини. Разом ці організації визначають ключові принципи, що впливають на національне законодавство та механізми забезпечення профспілкових прав.

Останні десятиліття демонструють значний тиск на профспілковий рух у зв'язку з економічною лібералізацією, розширенням нетипових форм зайнятості та автоматизацією виробництва. Це ставить перед міжнародним правовим регулюванням нові виклики щодо захисту працівників, включно з необхідністю оновлення підходів до профспілкових прав у контексті цифрової економіки та транснаціонального бізнесу.

Таким чином, актуальність дослідження ролі міжнародних організацій у формуванні правового статусу профспілок зумовлена потребою аналізу існуючих міжнародних стандартів, оцінки їхнього впливу на національні правові системи та пошуку шляхів удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ролі міжнародних організацій, зокрема МОП та ООН, у формуванні правового статусу професійних спілок досліджувалася низкою науковців: Алоян Р. Т., Кравчук Н. Ю., Куртаковою Г., Петренко В. П., Піфко О. О., Сімутіною Я. В., Шамрай В. О., Шуміло О. М. та ін.

Метою даного дослідження є аналіз ролі МОП та ООН у формуванні правового статусу профспілок, визначення їхнього впливу на міжнародні та національні норми трудового права, а також виявлення ключових викликів і перспектив розвитку профспілкових прав у сучасному глобалізованому світі.

Вклад основного матеріалу. Дослідження проблематики правового статусу профспілок та ролі міжнародних організацій у його формуванні має глибоке теоретичне та практичне значення. У науковій літературі широко висвітлюються питання міжнародного трудового права, діяльності МОП і ООН, а також їхнього впливу на національні правові системи.

Водночас науковці зазначають про труднощі у впровадженні міжнародних стандартів на національному рівні. Деякі держави запроваджують обмеження на діяльність профспілок, порушують права на колективні переговори або нехтують міжнародними рекомендаціями. Сучасні дослідження також звертають увагу на необхідність адаптації профспілкових прав до нових умов ринку праці, включаючи цифрову трансформацію, розширення гіг-економіки та зміну форм трудових відносин.

МОП відіграє ключову роль у формуванні правового статусу профспілок у світі. Її діяльність спрямована на забезпечення дотримання фундаментальних прав працівників, зокрема свободи об'єднання та колективних переговорів. МОП виробляє міжнародні стандарти у сфері трудових відносин, що впливають на національне законодавство різних держав [1].

МОП була створена у 1919 році та згодом стала першою спеціалізованою установою ООН у 1946 році. Головним завданням цієї організації є розробка міжнародних стандартів у сфері праці, зокрема захисту профспілкових прав. Основними правовими актами, які визначають статус профспілок на міжнародному рівні, є Конвенція МОП № 87 Про свободу асоціації та захист права на організацію 1948 р. [2] та Конвенція № 98 Про право на організацію і на ведення колективних переговорів 1949 р. [3]. У цих документах закріплено фундаментальне право працівників на створення та вступ до профспілок без втручання держави чи роботодавців. Конвенція № 87 гарантує право працівників і роботодавців створювати організації та вступати до них без попереднього дозволу. Ця конвенція забезпечує незалежність профспілкових об'єднань від втручання держави та роботодавців. Додатково Конвенція № 98 забороняє дискримінацію працівників за профспілковою приналежністю та встановлює гарантії ефективного функціонування профспілок [4, с. 34].

МОП здійснює постійний моніторинг дотримання своїх стандартів у державах-учасницях, а також сприяє їх адаптації у внутрішньому законодавстві. Наприклад, у низці європейських країн саме під впливом МОП були змінені закони про профспілки, що сприяло їхньому ефективному функціонуванню [5, с. 112–115].

Міжнародні стандарти, встановлені такими організаціями, як МОП, впливають на національне законодавство щодо профспілок. Україна як член МОП ратифікувала 71 конвенцію, серед яких особливе значення мають Конвенція № 87 про свободу асоціації та захист права на організацію (1948 р.) та Конвенція № 98 про право на організацію та колективні переговори (1949 р.). Ці міжнародні норми закріплюють основи діяльності профспілок і механізми колективного захисту трудових прав.

В Україні право громадян на участь у професійних спілках для захисту своїх трудових та соціально-економічних прав та інтересів закріплено в статті 36 Конституції України. Крім того, норми МОП відображені у Законі «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» 1999 р., який регулює створення, діяльність та захист профспілок. Важливим є також рішення Конституційного Суду України, яке посиляється на стандарти МОП при вирішенні трудових спорів [6].

МОП також здійснює моніторинг відповідності національного законодавства міжнародним стандартам. У звітах та висновках Комітету з питань свободи об'єднання МОП неодноразово містилися рекомендації

щодо усунення бар'єрів для ефективної діяльності профспілок в Україні. Зокрема, міжнародні експерти звертали увагу на необхідність посилення захисту профспілкових активістів, удосконалення механізмів колективних переговорів та приведення законодавства у відповідність до міжнародних норм. Практичний вплив МОП також відображається у спільних проєктах з урядом України, профспілками та роботодавцями. Програми МОП сприяють реформуванню трудового законодавства, покращенню умов праці та впровадженню соціального діалогу.

Попри значний внесок МОП у правове забезпечення діяльності профспілок, сучасні виклики, такі як цифровізація економіки та зростаюча нестабільність трудових відносин, потребують оновлення міжнародних стандартів. МОП продовжує активно працювати над розширенням захисту прав працівників у глобальному масштабі [7, с. 130].

Таким чином, МОП відіграє центральну роль у формуванні правового статусу профспілок, сприяючи їхньому розвитку та захисту прав працівників у всьому світі.

ООН також відіграє важливу роль у формуванні правового статусу профспілок, сприяючи розробці міжнародних норм і стандартів щодо свободи асоціації, захисту прав працівників та забезпечення соціального діалогу. Завдяки діяльності спеціалізованих органів ООН, таких як МОП та Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), профспілки отримують міжнародне правове визнання та механізми захисту своїх прав.

ООН закріпила основні принципи свободи асоціації у Загальній декларації прав людини 1948 р., де стаття 23 проголошує право кожного на створення профспілок для захисту своїх інтересів [8]. Важливим міжнародним документом також є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., що у статті 22 гарантує свободу об'єднання [9]. Додатково, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. у статті 8 прямо передбачає право працівників на створення профспілок та їхню діяльність без необґрунтованих.

ООН впливає на національні правові системи шляхом моніторингу та оцінки виконання міжнародних норм щодо свободи об'єднання. Наприклад, Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав надає державам-учасникам рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства у сфері профспілкової діяльності.

Висновки. Попри значний внесок ООН у формування правового статусу профспілок, сучасні виклики, такі як глобалізація економіки, цифровізація праці та поширення нестандартних форм зайнятості, потребують подальшого вдосконалення міжнародних стандартів. ООН продовжує розробку нових підходів до захисту прав профспілок у сучасному світі. ООН відіграє важливу роль у формуванні правового статусу профспілок, сприяючи їхньому розвитку та забезпеченню соціального діалогу на глобальному рівні.

Діяльність міжнародних організацій не обмежується лише розробкою правових норм. МОП здійснює моніторинг дотримання прийнятих конвенцій та рекомендацій через Комітет з питань свободи асоціації, який розглядає скарги щодо порушень профспілкових прав. ООН через свою систему доповідей та механізмів спеціальних доповідачів аналізує ситуацію з правами профспілок у різних країнах і надає відповідні рекомендації.

Таким чином, міжнародні організації, зокрема МОП та ООН, відіграють важливу роль у формуванні міжнародно-правового статусу профспілок. Їхня діяльність спрямована на розробку нормативної бази, моніторинг виконання міжнародних стандартів та сприяння забезпеченню прав працівників на свободу асоціації та колективні переговори. Вплив цих організацій сприяє зміцненню профспілкового руху та підвищенню рівня соціального захисту працівників у всьому світі.

Список використаних джерел:

1. До 100-річчя Міжнародної організації праці. Профспілка працівників освіти і науки України, 8 жовтня 2018. URL: <https://pon.org.ua/novyny/6636-do-100-rchchya-mzhnarodnoyi-organizaciyi-prac.html>.
2. Конвенція про свободу асоціації та захист права на організацію № 87 від 09.07.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_125#Text.
3. Конвенція про право на організацію і на ведення колективних переговорів № 98 від 01.07.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_004#Text.
4. Куртакова Г. Правовий статус профспілок у формування системи соціального партнерства в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2022. Вип. 2(62). С. 34–43.
5. Петренко В.П. Вплив міжнародного права на розвиток профспілкового законодавства. Львів: Астролябія, 2022. 185 с.
6. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України № 1045-XIV від 15.09.1999. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
7. Соціально-трудова права і виклики цифровізації: монографія / за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с.
8. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.